



Svenska institutet mot penningtvätt
Swedish Anti-Money Laundering Institute

Grundläggande vägledning kundkännedom

I detta utkast till grundläggande vägledning inom kundkännedom utvecklas den grundläggande vägledning som har publicerats inom kundkännedom (mars 2019).

Öppen konsultation i juni 2019

UTKAST

Innehållsförteckning

Kundkännedomsprocessen	3
Inledning	3
Den inledande kontrollen	4
Den löpande uppföljningen	5
Övervakningen av aktiviteter och transaktioner	6
Illustration	6

UTKAST

Simpts vägledning har tagits fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Simpts vägledning avseende företagens åtgärder för kundkännedom omfattar dels grundläggande vägledning, dels praktiskt inriktad vägledning.

Den grundläggande vägledningen är generell och omfattar till stora delar en beskrivning av vad som krävs enligt penningtvättsregelverket, med inslag av praktisk vägledning. Vägledningen är relevant för alla verksamhetsutövare, om inte annat anges, och används som en referensram för de praktiskt inriktade delarna av vägledningen.

Företrädare för medlemsföretagen har deltagit i arbetet med att ta fram denna del av vägledningen.

Kundkännedomsprocessen

Inledning

Kundkännedomsprocessen utgår från den allmänna riskbedömningen (verksamhetsutövarens bedömning av hot och sårbarheter kopplade till verksamhetens kundgrupper, geografisk exponering, produkter, tjänster och distributionskanaler). Utan en allmän riskbedömning där de riskfaktorer som är relevanta för verksamheten har bedömts, går det inte att riskbedöma kunderna och vidta åtgärder för kundkännedom på det sätt som krävs enligt penningtvättsregelverket. Den allmänna riskbedömningen ligger till grund för att bestämma kundens riskprofil, som bestämmer inriktningen på den löpande uppföljningen och övervakningen. Genom en riskbaserad fördelning av verksamhetens resurser, läggs också grunden för en effektiv tillämpning av regelverket.

Kundkännedomsprocessen är i många avseenden regelstyrd. Reglerna finns framför allt i penningtvättslagen och penningtvättsföreskrifterna. Enligt dessa regelverk ska vissa uppgifter alltid inhämtas och vissa kontroller alltid göras. Vissa riskfaktorer och åtgärder är också regelstyrda. Det gäller om kunden är etablerad i ett högriskredjeland och när det är fråga om vissa korrespondentförbindelser. När kunden eller kundens verkliga huvudman är en person i politiskt utsatt ställning, PEP, ska skärpta åtgärder också alltid vidtas. Hur omfattande de skärpta åtgärderna ska vara bedöms dock kunna bestämmas riskbaserat. Illustrationerna nedan ger en översikt av de huvudsakliga krav som följer av penningtvättslagen.

Även om penningtvättsregelverket i stora delar styr de åtgärder som verksamhetsutövaren vidtar, har verksamhetsutövaren i flera avseenden möjlighet att skapa sin egen process för kundkännedom. Den allmänna riskbedömningen och de riskfaktorer som verksamhetsutövaren har bedömt som relevanta för verksamheten styr vilka närmare åtgärder som verksamhetsutövaren vidtar och omfattningen på dessa, men i stor omfattning också hur processen i övrigt ser ut. Verksamhetsutövaren kan t.ex. i stor utsträckning utforma en metod för att bestämma kundens riskprofil (se exempel i avsnitt 4.2 om

process för att bestämma riskprofil). Verksamhetsutövaren kan också till stor del avgöra hur den löpande uppföljningen och övervakningen ska gå till, t.ex. om flera kategorier av normalrisk ska tillämpas i uppföljningen och i så fall hur stort "normalriskspannet" ska vara.

Den inledande kontrollen

En inledande åtgärd vid nya kundförbindelser är att göra kontroll för att säkerställa efterlevnaden av sanktionsregelverken. Kontrollerna ska också ske löpande under affärsförbindelsen. Sanktionskontrollen görs inte enligt penningtvättsregelverket, utan krävs enligt internationella sanktionsregimer som Sverige är bundet av. Förbudena i sanktionsförordningarna är kategoriska och utgår inte från ett riskbaserat förhållningssätt. Det är såväl kunden som kundens verkliga huvudman som ska kontrolleras mot sanktionsförordningarna (se Finansinspektionens beslut 2013-04-15 FI Dnr 12–7237).

Enligt penningtvättslagen är det obligatoriskt att inhämta följande uppgifter vid den inledande kontrollen (s.k. on-boarding).

- Uppgifter om kundens identitet och verkliga huvudman,
- uppgift om kunden eller dennes verkliga huvudman är en person i politiskt utsatt ställning, PEP,
- uppgift om kunden är etablerad i ett högriskredjeland, och
- uppgifter om affärsförbindelsens syfte och art.

Hur omfattande åtgärderna för att inhämta dessa uppgifter ska vara styrs av den risk som är förknippad med de aktuella produkterna och tjänsterna, såsom de har bedömts i den allmänna riskbedömningen. I vissa fall kan mer omfattande åtgärder behöva vidtas och i andra fall kan åtgärder vidtas i en mer begränsad omfattning. Möjligheten att vidta mindre omfattande åtgärder varierar i regel mellan olika branscher. Begränsade åtgärder kan särskilt förekomma där risken på ett framträdande sätt är produktstyrd, t.ex. i fråga om tjänstepensionsförsäkringar. För andra produkter och tjänster, bl.a. sådana som tillhandahålls av banker, förekommer det mer sällan att risken är sådan att mindre omfattande åtgärder kan vidtas initialt. Däremot kan det bli aktuellt att vidta mindre omfattande åtgärder i den löpande uppföljningen. Mindre omfattande åtgärder kan t.ex. innebära att kunden kontrolleras mot registret med uppgifter om verklig huvudman eller en s.k. PEP-lista. Det kan också räcka att ställa dessa frågor direkt till kunden.

Om verksamhetsutövaren inte kan uppnå tillräcklig kännedom om kunden för att kunna hantera risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism som kan förknippas med kundrelationen och övervaka och bedöma kundens aktiviteter och transaktioner, får verksamhetsutövaren inte etablera affärsförbindelsen eller genomföra en enstaka transaktion (frågan berörs i Simpts vägledning inom kundkännedom och avsluta affärsförbindelse).

Baserat på den allmänna riskbedömningen och de uppgifter som verksamhetsutövaren hämtar in om den aktuella kunden, bestäms kundens riskprofil. Riskprofilen hög risk bör vara reserverad för de fall där det verkliga är motiverat. I andra fall kan det förekomma faktorer som minskar risken, vilket motiverar bedömningen att kunden har riskprofilen låg risk.

"Normalriskspannet" är i regel stort och det är möjligt att vidta olika åtgärder för olika normalrisk-kunder. Vid den löpande uppföljningen brukar det visa sig om den initiala bedömningen i fråga om kundens riskprofil var riktig och — om det är en normalriskkund — var inom "normalriskspannet" som kunden hamnar.

Den löpande uppföljningen

Efter att de inledande kontrollerna har gjorts och kundens riskprofil har bestämts, sker en löpande uppföljning av affärsförbindelsen (s.k. ongoing due diligence, ODD). Den löpande uppföljningen syftar till att säkerställa att kundkännedomen är aktuell och tillräcklig för att hantera den bedömda risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism och kan alltså innebära en ändring av kundens riskprofil. En förändrad riskprofil kan baseras på faktorer som transaktionsmönster och historik. Vilka åtgärder som vidtas i den löpande uppföljningen och omfattningen på dessa bestäms av den allmänna riskbedömningen och kundens riskprofil.

Den löpande uppföljningen är viktig av flera skäl. Verksamhetsutövaren kan t.ex. ha missat någon uppgift om kunden i den inledande kontrollen eller en förändring kan ha skett under affärsförbindelsens gång, t.ex. kunden har blivit PEP. Detta kan då fångas upp under den löpande uppföljningen av affärsförbindelsen och medföra att kunden får en annan riskprofil än vad kunden fick initialt.

Den löpande uppföljningen handlar mycket om att kontrollera att de uppgifter som verksamhetsutövaren har inhämtat om kunden fortfarande är aktuella och att kunden beter sig som förväntat. Exempelvis kan en kund komma att byta beteendemönster med stigande ålder. När kunden t.ex. blir myndig behöver verksamhetsutövaren i regel inhämta mer information om kunden, eftersom en myndig kund kan disponera över t.ex. ett konto på ett annat sätt än vad kunden kunde göra som omyndig.

Det finns utrymme för att kunna ha ett brett uppföljningsspann för en normalriskkund. En normalriskkund som beter sig som förväntat, dvs. i enlighet med de uppgifter som inhämtades om denne och de bedömningar som verksamhetsutövaren gjorde initialt, kan i många fall efter viss tid hamna i den lägre delen av normalriskspannet, vilket innebär att mindre omfattande uppföljningsåtgärder vidtas. I dessa fall görs alltså inte en omklassificering, men det kan givetvis ske i andra fall.

Den löpande uppföljningen sker oftast med visst intervall, beroende på kundens riskprofil. När risken bedöms som normal, kan ett riktmärke för uppföljningen vara vart tredje år. För en kund som befinner sig högt upp respektive långt ner i normalriskspannet kan det dock bli aktuellt med andra uppföljningsintervall.

När kunden har riskklassen låg risk, kan den löpande uppföljningen av affärsförbindelsen vidtas i begränsad omfattning och med längre frekvens än annars. Det kan i regel räcka med en översyn av om uppgifterna stämmer överens med tidigare uppgifter om kunden. Ett riktmärke kan vara att uppföljningen av uppgifter om kunden följs upp åtminstone vart femte år. Övervakningen som syftar till att upptäcka avvikande transaktioner och aktiviteter behöver dock ske kontinuerligt för att verksamhetsutövaren ska kunna upptäcka eventuella avvikelser och varningssignaler.

När en kund har riskklass hög risk, bör den löpande uppföljningen vara mer omfattande och ske med en högre frekvens (prop. 2016/17:173 s. 528). Hur ofta detta bör ske beror på risken, men åtminstone en gång per år kan vara ett riktmärke.

Uppföljningen bör leda till ett aktivt beslut om riskprofilen ska vara densamma eller om den ska ändras. Det är viktigt att ändra kundens riskprofil, både uppåt och nedåt, när resultatet av den löpande uppföljningen ger anledning till det, för att uppnå en effektiv tillämpning av regelverket och en effektiv fördelning av verksamhetens resurser.

Om verksamhetsutövaren vid den löpande uppföljningen bedömer att kundkännedomen inte är tillräcklig för att hantera risken för penningtvätt och finansiering av terrorism och övervaka och bedöma kundens aktiviteter och transaktioner, får verksamhetsutövaren inte upprätthålla affärsförbindelsen.

Detta behöver dock i regel inte ske omedelbart, utan det kan finnas utrymme att vidta olika åtgärder för att kunna göra en rimligt säker bedömning att kundkännedom är tillräcklig (se Simpts vägledning inom kundkännedom och avsluta affärsförbindelse).

Övervakningen av aktiviteter och transaktioner

Verksamhetsutövaren ska övervaka pågående affärsförbindelser och bedöma enstaka transaktioner i syfte att upptäcka avvikelser eller misstänkta aktiviteter eller transaktioner (s.k. monitorering). Övervakningen bestäms, på samma sätt som den löpande uppföljningen, av den allmänna riskbedömningen och ytterst kundens riskprofil. Liksom den löpande uppföljningen kan övervakningen av händelser och transaktioner medföra att kunden får en annan riskprofil.

Övervakningen kan resultera i att en avvikelse, misstänkt aktivitet eller transaktion upptäcks. Då ska skärpta åtgärder för kundkännedom och andra nödvändiga åtgärder vidtas för att bedöma om det finns skäl att misstänka om det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig verksamhet.

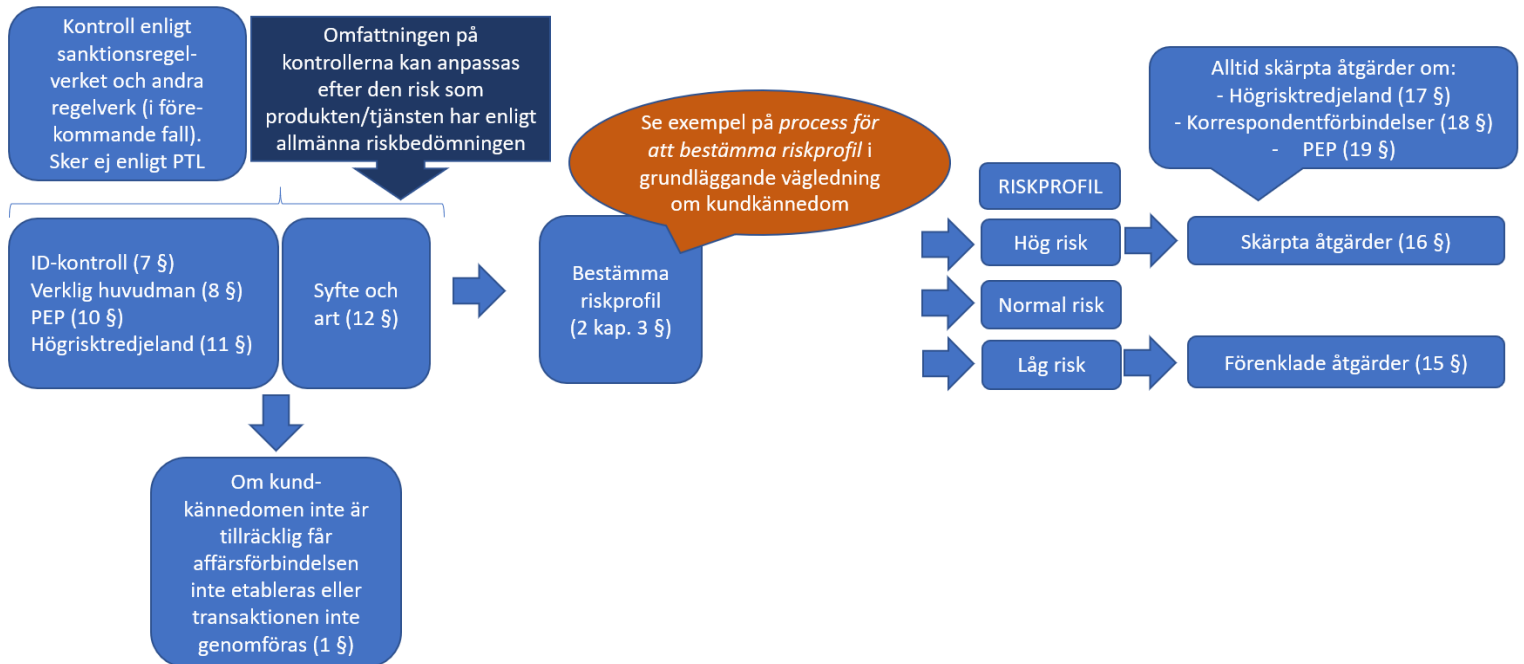
Övervakningen kan medföra att verksamhetsutövaren får skäl att misstänka penningtvätt, finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Då ska rapportering ske till Finanspolisen. I samband med att en kund rapporteras till Finanspolisen torde kundens riskprofil i regel graderas upp. Det krävs emellertid endast en låg misstankegrad för rapportering och det kan t.ex. efter att rapportering har skett visa sig att misstanken var obefogad. Verksamhetsutövaren bör då, om rapporteringen medförde en omklassificering, se över riskprofilen igen (se om vägen till en rapport i Simpts grundläggande vägledning inom 4 kap. penningtvättslagen).

Om kundkännedom inte är tillräcklig för att kunna hantera risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism som kan förknippas med kundrelationen och övervaka och bedöma kundens aktiviteter och transaktioner, ska affärsförbindelsen avslutas. Detta behöver dock i regel inte ske omedelbart, utan det kan finnas utrymme att vidta olika åtgärder för att kunna göra en rimligt säker bedömning att kundkännedom är tillräcklig (se Simpts vägledning inom kundkännedom och avsluta affärsförbindelse)

Illustration

Den övre bilden illustrerar den inledande kontrollen av kunden. De uppgifter som hämtas in ingår i underlaget för att bestämma kundens riskprofil. Den nedre bilden illustrerar den löpande uppföljningen av kundens riskprofil och övervakningen av affärsförbindelser och enstaka transaktioner. Allt utgår från den allmänna riskbedömning som verksamhetsutövaren har gjort.

Ny kund och affärsförbindelse eller transaktion över 15 000 euro (3 kap. penningtvättslagen, PTL, om inte annat anges)



Befintlig kund (3 kap. PTL, om inte annat anges)

